

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1741

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546628

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546628> | LOG_0186

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546628>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

radicem, illine hanc pectori, simulque interne propinandam exhibe cum pauxillo *Allea Pady*. Quarto contra *Loeffoe* seu lumbaginem, contra colicam, & pectoris lancinationem radicem fume & nucleum cum *Allea Pady*, uti supra, dolentesque inunge artus seu partes. Quinto contra febres ardentes contere sine *Allea*, atque per binos propina dies, ac dein externe corpus hac illine.

Tabula Octogesima Quarta

Ramum exhibet *Lactaria Salubris*, quæ *Upas Lacki Lacki* incolis vocatur.

CAPUT QUADRAGESIMUM TERTIUM.

Arbor Regis. Caju Radja.

Licet non sit arbor lactescens, locare hic tamen eam volui, quum loco cordis seu medullæ animalculum gerat vivum, quod hominis cutim tangens, acutiorem ipsi adfert dolorem, quam omnium præcedentium arborum succi.

Non admodum crassum gerit truncum, sed satis altum, rectum, & æqualem, in paucos crassiores terminantem ramos. Folia accedunt ad illa *Daun Baræ*, suntque cordiformia, sed multo majora, nec sulcata, ex rotundo acuminata, integra, ultra pedem longa, & paulo minus lata, pallida, nec elegantem viridem colorem præbentia, ad tactum lanuginosa parum. Quodvis vero folium longo firmoque infidet petiolo, qui ab inferiore ipsi supponitur parte, unde & peltatum est folium, ab illius autem implantatione decem undique per folium decurrunt nervi, & prope folii ortum in petiolo isto binæ virides excrescunt verrucæ.

Flores in racemis proveniunt magnis, extensis, irregularibus, albi, muscosi, arcte sibi juncti, similes floribus *Folii ardentis*, ac plurimi decidunt, nullum relinquentes fructum, uti & raro hujus arboris flores observantur.

Fructus ex longo ac plerumque nudo dependent petiolo, qui in summo in alios breves & minimos dividitur incurvos pedunculos, quibus baccæ insident *Cerasis nigris* similes, sed minores, & umbilicati, molles, albicantes, & parum rugosi, continentes bina ternave officula, cannabis femini similia, intus plerumque excavata.

Truncus, omnesque crassi rami nullo constant corde, sed excavati sunt, ejusque loco referti sunt plurimis magnis & nigricantibus formicis, quæ in una alterave parte truncum perforant, & fenestras quasi formant, perambulantes illum usque ad ramorum extremum tanquam murum concavum, ita ut hæc arbor solo ex cortice suum hauriat nutrimentum, tenuiores vero rami medullam gerunt, qualem *Sambucus* habet.

Si quidam amputetur ramus, formicæ hæc magna vi ac celeritate excurrunt, mox circumstantes invadentes homines ac mordentes tanto inpetu, ut periculosum valde sit huic accedere arbori, immo totum circa hanc solum mordentibus hisce animalibus repletur, quæ adpropinquantium etiam pedes infestant. Observavi autem Indos non ita horum morfus perferre per duram ipsorum cutim, ac nos, unde & intrepide ad illam accedunt arborem.

Arboris cortex externe cinereus est, glaber, succosus, si incidatur, in ruffum tendens colorem, si fit siccus. Lignum longitudinalibus constat fibris, adeoque leve est, ac quælibet etiam *Gabba Gabba*, est autem flexile, nec facile frangitur, quamdiu siccum sit.

In silvis mox detegi potest, ubinam hæc locata sit arbor, quum ejus locus semper magis sit apertus aeri, nullas enim circa sese ad quarundam ulnarum distantiam admittit arbores, vel sub ipsa quasdam plantas, unde & nomen suum sortita est, quum monarchali quasi auctoritate solum sibi vindicet locum, cæterum nullam præ se fert hæc arbor elegantiam vel regiam majestatem. Unde & summi numinis sapientia, quæ in omnibus naturæ opificiis excellit, iterum laudanda

Tom. II.

venit,

een weinig *Allea Pady*. 4. Tegens *Loessoe* of pyn in de lenden, tegens het colyk, en zyde-steeken, gebruikt wortel en kern met *Allea Pady*, gelyk boven, en smeert het op de pynelyke leeden. 5. Tegens heete koortzen, vryft het zonder *Allea*, geeft het eerst twee dagen te drinken, en smeert het daar na van buiten op het lyf.

De vier-en-tachtigste Plaat

Vertoont een Tak, van de *Lactaria Salubris*, die de *Upas Lacki Lacki* van de Inlanders genaamt werd.

XLIII. H O O F T S T U K.

Konings-Boom.

Dit is wel geen melk-boom, echter heb ik hem hier stellen willen, om dat by in plaats van het bert een levend gedierte heeft, 't welk op de buid komende, iemand snooder pynigt, als alle de voorgaande melk-boomen.

Hy is niet zeer dik van stam, echter redelyk hoog, regt, en effen, in weinige dikke takken verdeelt: De bladeren gelyken wat na die van *Daun Baroe*, of na een bert, doch veel grooter, zonder kloove, uit den ronden toegespitst, aan de kanten ongezaagt, een voet lank, of meer, en wat minder breed, bleek, of lelyk groen, en in 't aantasten wat wollig: Ieder blad staat op een lange styve steel, die van onderen daar aan gezet is, en van waar zig tien zenuwen rondom door het blad verspreiden, en by den oorspronk van het blad aan den steel ziet men twee groene vratten.

Het bloeizel komt voort aan uitgebreide en ongeschikte troffen, wit, mosachtig, en digt by malkander gedrongen, gelykende het bloeizel van *Folium ardens*, en valt meest zonder vruchten af, gelyk men den boom ook zelden bloeyen ziet.

De vruchten hangen aan een langen, meest blooten steel, die zig aan 't opperste in andere weinige en kromme steeltjes verdeelt, daar aan staan bezien de kriecken gelyk, dog kleinder, met een navel boven op week, witachtig, en wat gerimpelt, begrypende van binnen drie a vier korls, het *Kennip*-zaad gelyk, van binnen meest hol.

Den stam, en al de dikke takken hebben geen bert, maar zyn hol, en in plaats van dat krielenze van groote en swarte mieren, die hier of daar den stam doorbooren, en venstertjes maken, doorwandelande dezelve tot de uiterste takken toe, als een holle muur, zo dat dezen boom alleen door de schorffe leeft, maar de dunne takken hebben een bert, als vlier.

Als men nu eenige takken afsnapt, loopen deze mieren met groot geweld en raddigheid daar uit, straks de bystaande perzoonen aanvallende, en bytende, met zodanigen magt, daarom 't zeer zorgelyk by dezen boom te gaan is, zynde ook den grond met deze grimmige diertjes bezet, die de aannaderende straks aan de voeten komen: Hoewel ik gemerkt hebbe, dat de Indianen met hare harde vellen deze beetten zo zeer niet gevoelen, als wy, en daarom onbescbroomder daar bygaan.

De schorffe is van buiten ligt-graauw, effen, zappig, als men daar insnyd, ros bestervende. Het hout is lankdradig, en zo ligt, als eenige *Gabba Gabba* zyn mag, doch buigzaam, en niet ligt brekende, zo lang het van vogtigheid bevryd is.

Men kan in de Bosschen datelyk merken, waar dezen boom staat, zynde de plaats daar omtrent altyd ligter, want by lyd op eenige vademmen na, nog nevens, nog onder hem, eenig ander groot geboomte, ja qualyk eenige kleine ruigten, die hem nog al niet aan 't lyf durven raken, en hier van heeft by den naam gekreegen, om dat by met een monarchale autoriteit een plaats op zig zelfs alleen wil houden, zynde anders niets moois, nog Koninglyks, aan den geheelen boom: Waar uit al wederom

Kk

d28

venit, quique plerumque cunctis noxiis arboribus characterem quandam innuit, quo e longinquo dignosci possunt, sive separato ac remoto illarum loco, sive irregulari forma, odore, vel similibus.

Anni tempus. Flores profert sub finem siccorum mensium, fructus vero mense Majo: Occurrit tam in litore inter leves ac humiles silvas, quam in montibus & altioribus silvis, in quibus inter densas arbores vacuus quidam locus subito sese offert, uti inter alia elegantissime conspici potest in magna & publica via, quæ per silvos Hitoës montes decurrit.

Nomen. Latine *Arbor Regis*. Malaice *Caju Radja* & *Caju Sommot*, h. e. formicarum lignum: Amboinice *Aylatu*. In Boero *Aymiri* & *Amiri*. Ternata *Afo* & *Bifi-Mafalla*.

Locus. In Amboinensibus & Moluccis crescit infulis, sed non magna copia, an in aliis quoque reperiatur locis, nondum cognovi, *Caju* enim *Radja* quibusdam Maleyenibus & Macassarenibus est *Cassia Fistula*.

Ufus. Juniorum truncorum lignum, qui non ultra pedem crassi sunt, multum adhibetur loco suberis pro machinis supernatantibus, quæ retibus piscariis alligantur, quæ Maleyenibus *Plompen* dicuntur, quum ligna hæc natura sunt perforata & levia. Quidam parvos quoque ex hisce truncis formant malos pro minoribus navigiis *Orangbayen* dictis, similibusque, quum sint leves atque solidi, superiore autem parte obtegendi sunt hi mali, ne per pluvias deciduas corrumpantur vel putrescant. Si Amboinenses ad hanc accedere velint arborem, omnes circumstantes demetunt herbas, dein sicca quædam huic adjacent arbori folia, quæ accendunt ad formicas fugandas. Arbore hac alacriter cæsa flamma urgenda est, donec cunctæ fere formicæ fuerint in fugam projectæ, & ex concava hac arbore propulsæ: Indi autem, uti dictum fuit, non adeo sensitivam cutim habentes hoc omitunt plerumque.

Periculosa & nociva hæc arbor in re tamen Medica multum habet usum, ejus enim cortex minori dosi contritus & cum aqua propinatus, seu ejus decoctum assumptum intestina expurgat per inferiora a plurimis aquosis & corruptis humoribus: Ejus folia calefacta & abdomini alligata lienem induratum, *Tebatu* dictum, emolliunt, ejusque tumorem resolvunt, si ejus nempe decoctum interne simul usurpetur.

Anno 1667 quum gravè gereremus bellum contra Macassarenses, quædam Macassarensis femina capta Domino suo Manipæ præfecto tanquam magnum arcanum, hujus arboris vires detexit, & laudavit contra horribile Macassarensum venenum, quod ex Toxicaria extrahunt arbore, quo tela sua inbuunt, hic autem Indorum dux strenuus ac fortis milles hujus virtutes exploravit, & comprobatas mecum communicavit. Hujus nempe arboris tenues eliguntur radices, quarum frustum quoddam, qui vulneratus est, manducat, hujus autem dimidia pars deglutienda est, altera vero vulneri inponenda, ut venenum extrahat. Undenam vero Macassarensis ista femina hoc cognoverit, nescio, quum plurimis Macassarensisibus hæc arbor sit ignota, verum tamen esse potest, hanc arborem in uno alterove istius regionis loco inveniri, sed tamen parce ibi crescere constat. Eadem quoque femina addebat, Macassarensum milites ad bellum profecturos radicem hanc in cingulis suis gestare, quæ etiam valet contra omne venenorum genus, quod cum Pinanga alicui exhibetur; Corticis rasura in suo vel Musæ folio parum calefacta, atque hac dorsum fricatum dolentes pellit lincinationes ex spuria forte Pleuritide ortas.

Juniora ejus folia in olus cocta, cumque succo comesta binas ternasve caussat alvi dejectiones.

Ejus lignum, quod insit *Gabba Gabba* leve est, cum anatica *Coyoe Tsjina* quantitate aquæ incoquitur & propinatur, ad omnes malignas exulcerationes curandas. Decoctum hoc cunctos malignos & corruptos e corpore expellit humores, tumidosque ac induratos emollit ventres, non autem purgat.

Viridis ejus cortex sursum rufus, & cum Sideroxyli femina cortice & manipulo Cadjang aquæ incoctus pro fomento inservit oedematosi pedibus, quos curat,

des Scheppers wysheid in de natuure haar betoonende, te pryzen is, dewelke gemeenelyk aan alle schadelijke boomen een merkteeken gezet heeft, dat menze van verre kan kennen, het zy aan bare afgezonderde plaats, vreemde fatzoen, reuk, of diergelyken.

Sayloen. Hy bloeit in 't laatste van de drooge mousson, en de vruchten vind men in May. Men heeft hem zo wel op strand, onder het laage en lustige kreupel-Bosch, als in 't gebergte, en hooge Boschbagie, daar men schielyk onder het digte geboomte een ligten plek zal vinden, gelyk men onder andere zeer raar zien kan langs de groote landweg, die over het boschachtige gebergte van Hietoe gaat.

Naam. In 't Latyn *Arbor Regis*. In 't Maleys *Caju Radja* en *Caju Sommot*, dat is mieren-bout. Op *Amboins* *Aylatu*. Op *Boero Aymiri* en *Amiri*. Op *Ternaats* *Aisso* en *Bifi-mafalla*.

Plaats. Hy valt in de Amboinsche en Moluxe Eilanden, en dat in geen groot getal, of by op andere plaatsen mede valle, heb ik nog niet ervaren, want *Caju Radja* is by de Macassaren en sommige Maleyers de *Cassia Fistula*.

Gebruik. Het bout van de jonge stammen, die niet boven een been dik zyn, word veel gebruikt om dryfboutjes of korken daar van te maken, die men aan de bovenkanten van de netten bind. By de Maleyers Plompen genaamt, om datze bouten van natuure doorboort, en ligt zyn. Sommige maken ook kleine masten van deze stammen tot Orangbayen, en diergelyke kleine vaartuigen, om datze ligt en styf zyn, maar men moetze boven met iets bedekken, en voor 't inwateren bewaren. Als de Amboineezen by dezen boom willen gaan, zo kappenze eerst ter loop alle daar omstaande ruigten wat af, daar na leggenze droog *Atap* om den boom, en steeken dat in den brand, om de mieren eenigzints te verjagen. Den boom met een vaardigheid omgekapt zynde, moet men nog al vuur stoken, tot dat de meeste mieren uit den bollen boom vertrokken zyn. Doch de Indianen, als gezegt, aan bare buit zo gevoelig niet zynde, laten dit meest onderwegen.

Dit snoed gewasch heeft evenwel in de Medicynè wederom veel gebruik, want de schorffe in kleine quantiteit gevreeven, en met water gedronken, ofte het afskookzel daar van gebruikt, zuivert de Ingewanden van onderen van veele waterachtige en bedorve humeuren: De bladeren wat warm gemaakt, en op den buik gebonden, doen de geswollen milt slenken, en het geswel vergaan, te weten, als men het voorschreeve afskookzel van binnen mede gebruikt.

Anno 1667. Doen wy den swaren Oorlog tegens de Macassaren voerden, heeft zeeke Macassarze gevangene vrouw aan baren meester den Capitein Jonker van Manipa, voor een groot geheim de kragten dezes booms aangewezen, tegens het schrikkelike Macassarze spatten-gift, welken Indiaanschen Capitein, zynde een stout Krygsman, en verklarende, dat hy zulks geprobeert hadde, my 't selve gecommuniceert heeft: Namentlyk, men neemt de dunne wortelen dezes booms, en laat den gespatten daar van een stukje in de mond kauwen, waar van hy de helft moet inswelgen, en de rest op de quetsuure leggen, om het fenyn uittetrekken. Waar van nu de voornoemde Macassarze vrouw dit heeft, kan ik niet weten, vermits by de meeste Macassaren dezen boom onbekent is, hoewel het echter wel zyn kan, dat by hier of daar op haar land, hoewel weinig gevonden werde. Immers dezelfde vrouw dede daar nog by, dat de Macassarze Soldaten ten oorlog gaande, deze wortel by bun in bare gordels dragen, en dat dezelfde wortelen ook dienden tegens alle vergevingen, die men iemant in den Pinanga aandoet. De gesckraapte schorffe in haar eigen, of een Pissang blad een weinig warm gemaakt, en den rugge daar mede gevreeven, verdeelt de pynelyke steeken, mischien van het bastaart pleuris komende.

De jonge bladeren gekookt, als een warmoes, en met haar eigen zap gegeeten, maakt twee of drie zachte kamerangen.

Het hout, 't welk zo ligt is als een Gabba Gabba, werd met gelyk gewigt Cajoe Tsjina in water gekookt, en gedronken, om alderhande quade en pokkige ulcerationen te geneezen. Het verdryft alle quaadaardige en bedorve vogtigheid uit het lyf, en geneest de hard geswollene buiken, doch purgeert niet.

De groene schorffe opwaarts gesckraapt, met de schorffe van het Yzer-bout het wyfken, en een hand vol groene Cadjang in water gekookt, en daar mede gestoof, geneest

ut & tumidos ventres ac Hydropem, si hoc simul propinetur decoctum.

Ex ejus ligno tigilla quoque formantur, quæ ædium testis inferviunt, ut & postes minorum domuum satis durabiles in Amboinensium habitationibus fumo plerumque repletis, humiditatem vero non facile tolerant, nec Amboinenses hoc lignum potius ob arbitriam ejus virtutem contra incantamenta, quam ob durabilitatem ejus adhibent. Licet juniora folia, uti dictum fuit, innoxie possint comedi, vetusta tamen & adulta vim possident purgantem, bina enim ternave cum Bambu arundine aquæ incocta, atque hæc epota aqua fortiter omnes purgat humores corruptos & malignos, qui intestinis inhaerent.

Contra abdomina tumida & contra *Tebatu* alii corticem sumunt cum illo *Ignis silvarum* maris, quos simul conterunt in pultem, ipsisque illiniunt, ut & pedibus oedematosis.

Succus foliorum seu ipforum petiolorum, ubi cutim tangit, pilos deciduos facit sine ulla molestia vel dolore. Quidam nauta Ternatensis hujus periculum facere volens, hoc succo dimidium barbæ suæ partem tingebat, quæ tota etiam profluebat, reliqua ejus parte integra remanente, ita ut semi barbatus ac semi inerbis esset. Hoc autem ex Amboinensium arborum succo non succedebat experimentum. Dicunt quoque pluviae guttas in alicujus caput deciduas, qui sub hujus arboris tegmine positus est, capillos inde proflui, unde & incolæ sibi cavent pluvioso tempore sub hac recubare arbore.

Alphorenses more suo populari omnes corporis pilos hocce succo depascunt.

Tabula Octogesima Quinta

Ramum exhibet *Arboris regis* seu *Caju Radja* dictæ, quæ mihi *Hernandia* vocatur.

OBSERVATIO.

Hæc arbor sine dubio species, ni eadem est, quæ in *H. Cliffort. p. 485. Hernandia* vocatur, & *Tab. XXXIII. exhibetur*, cum qua convenit *Hernandia* amplo *Hederæ folio umbilicato. Plum. nov. pl. gen. p. 6. & Umbilicato folio arbor Philippensis Balanti dicta Petiv. Gazoph. Tab. 43. Fig. 1. forte est Nux Zeylanica umbilicatis foliis Thef. nostri Zeylan. p. 171.*

CAPUT QUADRAGESIMUM QUARTUM.

Arbor Vernicis. Caju Sanga.

Licet arbor, ex qua celebris Sinenfium vernix, auctoribus illorum *Cil*, Sinenfium vulgo *Tsjad* dicta, componitur, in Amboina sit ignota, in vicina tamen ipsi Celebe quoque sponte crescens inveniatur, atque ex femine inde mihi transmissa, hic in Amboina progerminaverit, ipsam simul Amboinensi huic Herbario inferere volui, eoque magis, quod ejus forma, quantum novi, in nullo Europæorum libro ab aliquo fuerit expressa.

Arbor ipsa magnitudine & forma cum adulta convenit *Manga*, ramos gerens extensos, qui corticem habent ex cinereo fuscum, glabrum, instar corii loti. Rami tenuiores in plures sese dividunt ramulos, quorum quatuor vel quinque simul locantur firmi, crassi, & breves.

Folia sine ordine ramulis insident, plurimum tamen conjuncta circa illorum extremum, brevi autem sub ramulorum ortu quinque, sex, vel septem simul in orbem expanduntur uti in herbis stellatis. Folia autem maxime accedunt ad formam foliorum vel proprie *Mangæ Bravæ*, inæqualis magnitudinis, quædam enim omnino *Mangæ folia* referunt, excepto quod ipforum costæ sint rariores magisque incurvæ, alia autem & plurima *Mangæ Bravæ folia* æmulantur, novem, decem, & undecim pollices longa, tres quatuorve digitos lata, in acutum apicem desinentia, fir-

Tom. II.

ma,

neest de zuchtige of geswolle beenen, buiken, en waterzucht, als men van het zelve afkooksel mede drinkt.

Uit het hout werden ook sparren gemaakt tot het dakwerk, en stylen tot ligte buizen, redelyk durabel in de Amboinsche beroekte wooningen, maar konnen gantsch geene vogtigheid verdragen, en de Amboineezen nemenze meer uit een ingebeelde kragt, tegens alderhande Tovery en belezingen, dan om zyn duurzaamheid. Hoewel de jonge bladeren, als gezegt, zonder zorg konnen gegeten worden, zo hebben de oude nogtans een purgeerende kragt, want twee of drie van dezelve in een Bamboesje met water gekookt, en het water gedronken, purgeert sterkeleyk alle quade en verdorvene humeuren, die in de darmen zitten.

Tegens geswollene buiken, en het *Tebatu* neemen andere de schorffe, met die van *Ignis Silvarum* het manneken, vryven het t'zamen tot een pap, en smeeren het op de geswollene buiken, en zuchtige beenen.

Den zap van de steelen of bladeren, waar die maar het lichaam aanroert, doet al het hair uitvallen, en dat zonder moeite of pyne. Zeeker matroos in Ternaten willende zulks probeeren, bestreek de helft van zyn baart en knevel met dezen zap, welke hem ook zuiver en kaal uitviel, blyvende de andere helft onbeschedigt. Doch dit aan de Amboinsche boomen geprobeert zynde, wilde niet succederen. Men zegt ook, dat de drop van de regen iemand op het hoofd vallende, hem die onder dezen boom staat, alle de bairen doet uitvallen, en daarom wagten ben de Inlanders by reegenachtig weer daar onder te schuilen.

De *Alphoreezen* na gewoonte bares lands doen alle de bairen des lyfs daar mede uitvallen.

De vyf-en-tachtigste Plaat

Vertoont een Tak van de Konings-Boom, die *Caju Radja* by de Inlanders, en van my *Hernandia* genaamt wert.

AANMERKING.

Dit is zonder twyffel, zo niet dezelfde boom, een soort van de *Hernandia*, die in de *Hortus Cliffort. p. 485.* voortkomt, en *Tab. XXXIII. verbeeldt* wert, waar mede overeenkomt de *Hernandia* amplo *Hederæ folio umbilicato* van *Plum. nov. pl. gen. p. 6.* en de *Arbor umbilicato folio Philippensis Balanti* van *Petiv. Gazoph. Tab. 43. Fig. 1.* mogelyk is hier toe behoorende de *Nux Zeylanica umbilicatis foliis*, in onze *Thef. Zeyl. p. 171.* voortkomende.

XLIV. HOOFSTUK.

Vernis-Boom.

Hoewel den boom, waar van het vermaarde Sineez vernis by de *Autbeuren Cil*, by de gemeene Sineezen *Tsjad* genaamt, gebaalt werd, in Amboina onbekent is, echter op 't naburige Celebes mede van zelfs wasschende gevonden werd, ook door zaad my van daar toegezonden, hier in Amboina opgekomen is, zo heb ik hem in 't Amboinsche Kruidboek mede willen inlyven, te meer also zyne gedaante by geene Europeische Schryvers, zo veel my bekend is, uitgedrukt werd.

De boom is in de grootte en gedaante, als een wolwasschen *Mangas-boom*, met uitgebreide takken, met een vuil grauwe effene schorffe, als gewast leer. De dunne takken verdeelen haar in veele ryskens, waar aan vier en vyf by malkander staan, styf, dik, en kort.

De bladeren staan zonder ordre aan de ryskens, en agter dezelve aan dunne takken, doch meest by malkander, omtrent het voorste, maar kort achter de vergadering der ryskens staande met vyf, zes, en zeven in een kring, gelyk aan de poele, zy gelyken meest na de *Mangas-bladeren*, of eigentlyker na *Manga Brava*, van ongelyke grootte, want sommige gelyken heel en al de *Mangas-bladeren*, behalven dat hare ribbetjes ydeler en krommer zyn. Andere en wel de meeste na die van *Manga Brava*, negen, tien, en elf duimen lank, drie en vier vingers breed, met een lange spits, styf, hoog-groen, boven glad, en effen,

Kk 2